

ZA KUBŁARKI
A KUBŁARJOW

Lutki

3 2013

Što spěchuje kreatiwitu džěci?

Zakładne wuprajenje kreatiwnostnej pedagogiki (Kreativitätspädagogik) je, zo ma kóžde džěčo wosebite talenty, bohate duchowne a druhe dary a wulki potencial indiwiduelnych wuwianskich móžnosćow. Hdyž wotrośće w pozbudźowacej wokolinje, móže wone swoje kmanosće duchownje a praktisce šěroko wuwiać. W idealnym padže ma pěstowarnja wšelake funkcionalne rumnosće a stacije za slědźenje, hdžež steji džěcom wšelaki material a grat widžomnje a swobodnje k dispoziciji.

Materialije

Poskitk materiala planuje so z jednotliwymi projektami. Fundus, wšojedne hač jón předpodaće abo z džěcimi nazběraće, pozbudźuje kreatiwnu wuwianu idejow, wosebje hdyž namakaja džěci w nim tež njetypiski paslenski material (zapakowanja, klamorčki, spinki, troski, parlički, kamuški, zatyčki, šnóru atd.).

Wotběhi a prawidła

Wubědźowanja, překruty časowy ramik a zrumowanje hišće njedokónčenych džěłow myla duchownu tworiwość džěci. Wšědne wotběhi kaž wobjed abo spanje pak hodža so do projekta zapřijeć, hdyž je městno abo samo rumnosć, hdžež móža džěci swoje njedokónčene wudžělki stejo wostajić. Runje při wotpinanju – a tak tež při spanju – so husto kognitiwna a kreatiwna žołma wuwabi.

W praksy su so tež zhromadnje ze skupinu wujednane prawidła jako spomóžne wopokazali. Tak je na přikład móžno, čerwjene „stop“-znamješko w formje ruki paslic a laminirować. Hdyž je džěčo něšto twariło a chce pozdžišo dale na tym džělać, połoži „stop“-znamješko na swój wudžělk. A nictó njewozmjese sej z njeho ani klock za swoje twarnišćo.

Zajim za džěčo a jeho produkt

Zo by kreatiwny proces zabězał, je trěbne, za ideje džěsća wotewrjene wucho měc a nastawanje kreatiwneho produkta přewodźeć. Při tym měli so kreatiwnje wuslědki wosebje sensibelnje posudžować a hódnoćić. Džěčo wočakuje sprawne pohódnoćenje swojeho džěła. Chwatne posudki kaž „To pak sy rjenje pasli!“ abo „Što da dyrbi to być?“ pak je njespokojeja. Tež předpisy kaž „Džensa paslimy šalku za džeń mačerje.“ njewuwabjeja kreatiwitu. Ideálnje je: so na runinu džěsća podać, sej chwile wzać a z džěsćom zhromadnje wo produkće rěčeć a so ze zajimom dale prašeć.

Wotkrywace wuknjenje

Džěci mjetaja přeco zaso pěšk, kamuški a druhe wěcy na suwadło a cyle putane wobkedžbujaja, hač a kak so wšitko zaso dele suwa. Što je tak puta? Příkladny za prašenja a dopóznaća małych slědžerjow:

- Kak wysoko móžu pěšk mjetjeć? Hač na najwyši dypk suwadła?
- Što so spěšnišo dele suwa? Małe, wulke, rózkaty abo błóćane kamuški?
- Aha, kamuški suwaja so z rozdělnej spěšnosću po suwadle dele!

Chwalba, připóznaće a zhromadne přemyslowanja wo nowym dopóznaću pohonjeja k dalšej kreatiwice. Nětko móhli džěsću namjetować, čaru za kulki twarić a při tym wobkedžbowanja dale pohłubšeć. K tomu dyrbi džěčo na příklad spěšne a pomałe abo čary z křiwicami wuwiać a twarić. Tak móže připadne wobkedžbowanje w pěškowym kašćiku nastork być za kreatiwny tydženski abo měsačny projekt na polu zažneho techniskeho kubłanja, kiž hodži so na tunje a njekomplikowane wašnje (z papjeru, papjercem, zapakowanjami, klamorčkami, šparawkami, lěpkom) přesadzić.

Časowe planowanje

Kručje postajene časy wšědneho wotběha pěstowarskeho dnja njewobmjězuja zmištrowanje nadawka, hdyž so projekt přez cyły džeń abo tydžeń planuje. Swobodny čas měł so za wšitke fazy projekta zaplanować, zo móhli so džěci z kreatiwnym wobsahom bjez čišća nadrobne rozestajeć. Idejowje koła hodža so hižo w pěstowarni přewjesć jako wunamakarske koła, w kotrychž moluja so wobrazy, powědaja so stawiznički abo přewjeduja so rěčne a pomjatne hry.

Džěto ze staršimi

Najlěpje je, hdyž so starši w předpolu wo metodice kreatiwno-pedagogiskeho projekta informuja, snano na staršiskim wječorku. Tak wědža, čehodla jich džěčo nadobo wotpadki hromadži, kaž prózdne joghurtowe tyzki, krónowe wěčka a papjerc, abo čehodla přińdže z mazanymi, błóćanymi drastami domoj. Hdyž zapřijeja so starši jako partnerojo do projekta, su wćipniši na nowotarske wunamakanki swojeho džěsća a zajimuja so čím bóle za nje.

Příklad z mého dětství

Kreativno-pedagogické projekty z tématy každý vodný muž, hadzácý kral nebo bludníci (hleď Lutki 3/2012 nebo 1/2013) spěchují tež dwurěčne kubljanje. Wuzwolena tema měła so sylnje po idejach dźěći zwoprawdźić. Tu někotre pokiwy:

- powěsć powědać abo předčitać (pak k tomu žadyn wobraz njepokazać)
- dźěći powědaja to, štož su słyšeli, ze swojimi słowami a myslemi zaso:
 - Kak móhł wodny muž wupadać? Kak móhło bydlenje hadzaceho krala zarjadowane być?
 - Kak wodny muž běha, hdyž ma tola tajkej dołhej noze? Kak so bludníci pohibuja?
- z dźěćimi wo jich idejach rěčeć
- k dalšemu dźiwadźelenju pozbudźować
- róle figurow po swojskich předstawach hrać (žane předpodaće teksty)
- kublar/-ka je motiwator, zběraćel idejow a „zapisowar“, planuje čas, staji material k dispoziciji, pomha při přihotowanju kostimow a kulisow abo při rjadowanju dźěćacych tekstow
- zhromadnje z dźěćimi přemyslować, kak hodža so zadžewki wobeńć abo rozrisać, na přikład město šića lěpić, město třihańja torhać abo město rěčenja wobrazy abo gesty wužiwać
- znatym ludowym spěwam kaž „Zady našej pjecy“ nowe teksty, tež žortne abo tajke bjez zmysła přibasnić
- w rěčneje dźělarničce swojske maće tekstowe knižki abo program ze samozbasnjemy spěwami nadžělać

Prezentacija wuslědkow před znatym publikumom je rjane připóznaće za prócu a pohonjuje k nowym projektam. Z pomocu tajkich abo podobnych aktiwitow měła so dźěćaca kreatiwita na kóždy pad spěchować. Hdyž dźěći swojske ideje zwoprawdžeja, přisporja to jich sebjewědomje. Wone začuwaja, hdyž su něšto zdokonjeli, a to skrućuje jich wosobinu.

Cornelia Bjedrichowa

Paslenski namjet

Swěčnik ze seloweho čěsta

staroba:

wot 5 lět

schodženk čěžkosće:

sřěni

Přihotowanje seloweho čěsta:

Trjebaće: 1 podžěl sele
2 podžělej muki
šklu
plastikowu titu

Změšejće sól a muku. Přidajće po kapkach resp. lžičkach wodu tak, zo so čěsto lohce wot šklě džěli. Předžělajće hotowe čěsto dalše 10 mjeřšinow, tak zo so zmjehči. Položće čěsto do tity a wostajće je něhdže hodžinu ležo.

Zhotowjenje swěčnika:

Sformujće z čěsta wjetšu kulku. Stłóćće ju z płonej ruku. Nětko trjebaće čajowu swěčku. Tutu stłóćće dosrjedž čěsta, tak zo nastanje kruty wobrys. Stajće swěčku zaso nabok. Nětko dyrbi so čěsto w pjecy při 150 °C něhdže 45 min sušić.

Pomolujće wustudnjeny čěstowy swěčnik z pisanej barbu. Z transparentnym lakom wostanje barba dlěje rjana.

Stawizna k wotpinanju

Mały seršćowc Wšudžebył

Džěci sedža w kole na špundowanju, tak zo móže jedne druhemu na chribjet „molować“. Kubłarka předčita stawiznu a předstaja pohiby. Wotpinanje móže so z měrnej instrumentalnej hudźbu z paska přewodžeć. Doporučamy swěcu hasnyć.

To je mały seršćowc Wšudžebył.	<i>prawu ruku wysoko horje wupřestrěwać</i>
Seršćowc Wšudžebył je hižo po cyłym swěće pućował.	<i>z porstami ľahodnje před sobu sedžacemu po chribjeće drypotać</i>
Wjele je hižo widzał.	<i>ruce před woćomaj kaž dalokowid dźeržeć</i>
Tohodla ma jenož hišće 1, 2, 3, 4, 5 kosmow.	<i>porsty swojeje praweje ruki wotľičić</i>
Z tutymi pak móže přeco hišće rjenje molować.	<i>z porstami praweje ruki chribjet před sobu sedžaceho majkać</i>
Wšudžebył moluje rěčki,	<i>na njón žołty molować</i>
wysoke hory,	<i>ťřiróžkate hory molować</i>
zelene ľuki,	<i>z pľonej ruku majkać</i>
a hoberske štomy ze šěrokim zdónkom.	<i>z chribjetom wobeju rukow paralelnje wot pasa horje hać k hľowje jěć</i>
Najradšo moluje pak seršćowc stónćko.	<i>stónćko molować</i>
Jónu bě Wšudžebył w Africe pola girafy, kotraž rěkaše Doľha šija.	<i>horje pohladać a šiju načahować</i>
Girafa chcyše runje pić a dyrbješe so hľuboko do wody rěki schilić.	<i>hľowu hľuboko stulić</i>

„To je rjenje, zo tu sy“, praji girafa,
„můžeš mi hnydom moje brune blaki
znova pomolować.“

kruhi molować

Wšudžebył molowaše a molowaše,
ale bórže so jemu wostudži.

kruhi molować

Skoku skoči z girafy a namaka městno
na cebrowym chribjeće.

do rukow placnyć

„Ach luby seršćowco, pomoluj mi tola
prošu moje čorne smužki!“, prošeše
cebra. Wšudžebył molowaše a molowaše.

smužki molować

Nadobo pak započa so kapać!

*z porstami łahodnje po chribjeće
drypotać*

A wětr zašumi.

mócnje duć

Wšudžebył skoči na wětřík. Tutón
donjese jeho do Ameriki k Indianam.

*z płonej ruku na hubu klepać a juskanje
Indianow napodobnjeć*

Tam smědžeše mały tipi pomolować.

třiróžki na chribjet susoda molować

Potom pak so jemu styskaše a wón
lećeše domoj.

z rukomaj kaž z křidłomaj machać

Tam molowaše zaso slónco a hišće
jedne slónco a hišće jedne slónco...

slónca na chribjet molować

Silwija Wjeńcyna

Rymowanja

We wětrje nětk rejuje
łopješko tak pisane.
Na wodže tam přizemi
płuwa nětko na łuži.

Žane slónco na njebju,
steju tu w deščiku.
Lěčo je so zhubiło,
mokre wjedro zwostało.

Jedyn, dwaj a tři
do šule nětk dži!
Štyri, pjeć a šěsć,
ja chcu knihu měć.
Sydom, wosom, džewjeć,
wšitko chcu ja wědžeć.
Džesać, jědnać, dwanać,
ličby wšě chcu zeznać.

Hórki kašel, zymicu
mam a sylnu smorkawu.
Hłowa jara boli mje –
tak je to w nazymje.

Silwija Wjeńcyna

RĚČNY CENTRUM **WITAJ**
SPRACHZENTRUM

Luški – 12. lětnik, wuchadža 4 króć wob lěto
cytkowne zhotowjenje: Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z.t.,
Rěčny centrum WITAJ

Zamołwity za wobsah: redakciski kružk RCW

fota: pixelio.de: Michael Horn (titul),

Cornelia Bjedrichowa (str. 2, 4), RCW (str. 5)

Rěčny centrum WITAJ, Póstowe naměsto 2, 02625 Budyšin,
telefon:(0 35 91) 55 04 00, e-mail: witaj-bautzen@sorben.com